

7. Черданцев А.Ф. Общая теория государства и права. Академический курс в 2-х томах / Под ред. проф. М.Н. Марченко. Том 2. Теория права Москва : Зерцало, 1998. 656 с.
8. Прийма С.В. Способи тлумачення норм права: загальнотеоретична характеристика. *Юрист України*. 2011. № 3. С. 10–16.
9. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення судом норм кримінально-процесуального права : дис. ... докт. юрид. наук / 12.00.09. Харків, 2007. 480 с.
10. Ващенко Ю.С. Филологическое толкование норм права : дисс. ... канд. юрид. наук / 12.00.01. Тольятти, 2002. 182 с.
11. Ващенко Ю.С. Филологическое толкование норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2002. 17 с.
12. Воппенко Н.Н. Интерпретационная техника: понятие и содержание. *Вестник Волгоградского государственного университета*. 2007. Серия 5. Выпуск 9. С. 5–22.
13. Костенко О.І. Тлумачення актів адміністративного законодавства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 209 с.
14. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Київ : Атіка, 2001. 176 с.
15. Власенко Н.А. Язык права : монография. Иркутск : Вост.-Сибир. книж. изд-во АО «Норма-плюс», 1997. 174 с.
16. Васьковский Е.В. Руководство к толкованию и применению законов. Москва : Издание Бр. Башмаковых, 1913. 152 с.
17. Аверин А.В. Судебная достоверность. Постановка проблемы. Владимир : Транзит-ИКС, 2004. 312 с.
18. Пишина С. Г. Правоинтерпретационные ошибки. Проблемы теории и практики : дисс. ... канд. юрид. наук / 12.00.01. Нижний Новгород, 2000. 176 с.
19. Долголенко Т. Н. Аксиологический и формально-юридический смысл толкования права : дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.01. Казань, 2012. 150 с.
20. Scalia Antonin, Garner Bryan A. Reading Law. The Interpretation of Legal Texts. West: West Publishing Company, 2012. 608 p.

УДК 342.92

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-1.23>

ВАНЬЧИК Ю.А.

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

У статті проаналізовано поняття та характеристика корупції. На основі чинного вітчизняного законодавства розглядаються адміністративні аспекти відповідальності за вчинення правопорушень корупційного спрямування. Аналіз законодавчого регулювання та принципів його реалізації дає змогу визначити основні засади протидії корупції, шляхи їх ефективного поєднання у правозастосовній діяльності уповноважених органів. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо заходів протидії та запобігання корупції в Україні.

Визначені та охарактеризовані суб'єктивні та об'єктивні чинники та причини, які породжують корупційні правопорушення. Окреслені особливості прояву корупції вказують на те, що корупція є складним суспільним явищем, яке укорінилося в управлінських системах та різних сферах економічних відносин і є невід'ємним елементом державного управління із зародженням держави як суспільного інституту.

Проаналізовано заходи протидії та запобігання корупції в Україні, сформовані наукові позиції вчених щодо заходів протидії корупції, виявлено основні проблеми та прогалини в законодавстві, визначено основні чинники та форми вчинення корупційних правопорушень.

Визначено та окреслено коло суб'єктів, яких держава уповноважує до вжиття таких заходів. Проаналізовано, які саме та яким способом вчиняють найпоширеніші правопорушення в Україні у сфері корупції, враховуючи зміни в соціально-політичному на економічному житті країни.

Здійснено спробу систематизувати та угрупувати основні чинники неефективності заходів протидії корупції, які нині існують. Обґрунтовано важливість впровадження заходів протидії та запобігання корупції в Україні, з огляду на досвід зарубіжних країн.

Запропоновано шляхи реформування системи забезпечення протидії корупції, а також реформування органів, які покликані регулювати та вести контроль за діяльністю посадових осіб щодо протидії корупційним правопорушенням. Визначено основні методи протидії корупції в індивідуально визначених випадках залежно від суб'єктів, діяльність яких зумовлює отримання неправомірної вигоди.

Зроблено висновок, що успішними заходи протидії корупційним правопорушенням будуть за умови ефективного застосування відповідними органами державної влади й органами місцевого самоврядування антикорупційного законодавства, відкритості та інформованості громадськості про здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції, наявності ефективної системи протидії корупції в усіх сферах діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, а також підтримки громадського суспільства в реалізації антикорупційних заходів державою.

Ключові слова: *корупція, протидія корупції, подолання корупції, корупційні правопорушення, запобігання корупції, антикорупційне законодавство, удосконалення законодавства.*

In the article it is analysed concept and description of corruption. On the basis of current home legislation the administrative aspects of responsibility are examined for the feance of offences of corruption aspiration. The analysis of the legislative adjusting and principles of his realization gives an opportunity to define basic principles of counteraction to the corruption, ways them effective combination in правозастосовній activity of the authorized organs. Suggestions and recommendations are set forth in relation to the events of counteraction and prevention of corruption in Ukraine.

Human and objective factors and reasons that generate corruption offences are certain and described. Lineation of feature of display of corruption specify on that a corruption is the difficult public phenomenon that took root in the administrative systems and different spheres of economic relations and is inalienable state custom control with the origin of the state as a public institute.

Analyzes preventive and anti-corruption measures in Ukraine, forms scientific positions of scientists on anti-corruption measures, identifies the main problems, gaps in the legislation, main factors and forms of corruption offenses committing.

The circle of subjects authorized by the state to take such measures is identified and outlined. What and how the most wide used offenses are committed in the sphere of corruption taking into account changes in the socio-political and economical life of the country is analyzed.

An attempt is made to systematize and group main up-to-date factors of the non-efficiency of the anti-corruption measures. The importance of bringing into life anti-corruption measures in Ukraine taking into account the experience of the foreign countries.

The ways of reforming the system of providing counteraction the corruption and reforming the bodies authorized to regulate and control the activity of the state officials connected with the counteraction the corruption offenses are suggested. The main methods of counteraction the corruption in the individual cases depending on the subjects whose activity is the reason for the obtaining undue benefits are identified.

It is concluded that the anti-corruption measures will be successful if the state authorities and local government bodies use effectively the anti-corruption legislation, public is aware of the implementation of measures to prevent and counteract corruption, there is an effective system of counteraction in all the spheres of activity of state and local authorities and support of the public society in the realization of the anticorruption measures by the state.

Key words: *corruption, counteracting a corruption, combating corruption, corruption offenses, preventing corruption, anti- corruption legislation, improving the legislation.*

Вступ. На правовій арені проблема корупційних правопорушень привертає увагу багатьох науковців, зокрема, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, А.В. Мовчан, М. Костецький, В.І. Литвиненко, П.Я. Пригунов. Проте, незважаючи на те, що ця тема залишається актуальною вже протягом багатьох років, вона ще не до кінця досліджена. У зв'язку з соціалізацією і трансформацією суспільства виникають нові способи вчинення корупційних правопорушень, які не досліджувались раніше, а отже, і шляхи їх вирішення не знайдені.

Постановка завдання. Основною метою і завданням у процесі дослідження цієї теми є аналіз сучасних заходів запобігання та протидії корупції, визначення основних чинників, які сприяють вчиненню корупції, та пошук шляхів їх вирішення, аналіз ефективності заходів протидії корупції, вивчення чинного законодавства, що сприяє протидії вчинення корупційних злочинів, з огляду на політичні соціально-економічні зміни в суспільстві, які відбуваються нині.

Аналізуючи діяльність можновладців за роки існування нашої держави, можемо зрозуміти, що у всіх гілках влади і на всіх рівнях корумпованість набула глобального характеру. Через корумпованість органів державної влади виникла велика недовіра в соціуму щодо останніх. Основними причинами корупції можна визначити, насамперед, прогалини в чинному законодавстві, відсутність контролю щодо цільового використання коштів, недобросовісність працівників.

Щодо того, яким чином можна зменшити корупційні правопорушення в нашій країні або ж взагалі їх викоринити, то насамперед потрібно розробити комплекс заходів, усунути всі прогалини в чинному законодавстві, застосувати чіткий моніторинг щодо використання бюджетних коштів, притягнути винних за вчинені корупційні правопорушення до відповідальності, а також розробити адміністративно-правовий механізм, який відповідатиме вимогам сучасності і буде спрямований на профілактику та протидію вчинення корупційних злочинів.

Результати досліджень. Із моменту проголошення нашої країни як вільної, незалежної, демократичної держави і донині, тема корупції залишається однією з найважливіших проблем, яка руйнує довіру між владою та громадянами, підриває демократизм, стає прямою загрозою національній безпеці України, дестабілізує політичну та соціально-економічну ситуацію в країні.

Корупція укорінилась на теренах нашої держави, породжує негативні наслідки, що порушують одні з основних засад, проголошені в Конституції України: верховенство права та рівність усіх громадян перед законом і судом.

Корупція визначається як чітко негативне явище в суспільстві, що виникло на основі політичних, економічних, культурних й адміністративних чинників. Незважаючи на це, погляди науковців щодо визначення цього поняття дещо відрізняються.

Наприклад, М.І. Мельник розглядає корупцію як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи державної влади, державу та суспільство загалом. В її основі лежать такі вікові традиції взаємодії в суспільстві, як «послуга за послугою», *do ut des* («даю, щоб ти дав») [1, с. 34].

Є.В. Невмержицький зазначає, що корупція – це, в першу чергу, соціально-політичне явище, головною особливістю якого є використання посадовими особами законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських об'єднань, установ і організацій господарського управління всіх форм власності свого службового становища для одержання матеріальних цінностей, послуг чи пільг для себе або третіх осіб [2, с. 44].

Основним нормативно-правовим актом, в якому детально розкрито поняття «корупція», є Закон України про «Про запобігання корупції», де остання визначається як використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або, відповідно, обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам із метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей [3].

Аналізуючи ці визначення, можна зрозуміти, що чинники та способи вчинення корупційних правопорушень у нашій країні, з огляду на соціально-економічні та політичні перетворення, тільки доповнюються.

Одними з основних причин вчинення корупційних правопорушень можна вважати соціалізацію та психологічні аспекти у зв'язку з розвитком суспільства, аморальність поведінки, пропаганда асоціального способу життя, матеріальна нестабільність та кризові процеси в країні.

Наступною причиною є реформування старих та створення нових державних інститутів. У зв'язку з зміною влади змінюються, доповнюються, реорганізуються органи державної влади, але, як правило, зі зміною назви органу працівники залишаються працювати, що породжує вчинення нових правопорушень.

Вагомим чинником корупційних правопорушень є тіньова економіка, тобто це ті діяння, які жодним чином не регулюються і не контролюються державою, відповідно, тут має місце підкуп, неправомірна вигода, отримання доходу шляхом порушення законодавства [4, с. 116].

Прогалини в чинному законодавстві також сприяють породженню корупції, адже саме те, що одна норма в законі суперечить іншій нормі, є чинником маніпуляцій на державні органи, створюють умови до корупційних дій із боку посадових осіб державних установ, підприємств, організацій.

Варто зазначити, що протидія злочинності у сфері корупційних правопорушень станом на сьогодні є незадовільною. Нині факт притягнення до відповідальності правопорушників за цей вид злочину залишається лише бажанням. На практиці ж жодна з гучних справ про корупцію не закінчилась мотивованим вироком суду, створюються штучні перепони для того, аби розтягнути розгляд справи, або закрити її, а це, своєю чергою, лише сприяє знищенню доказів по справі.

У соціальних мережах, по телебаченню та радіомовленню щодня можна почути про гучні справи корупціонерів, у зв'язку з цим справи отримують суспільний розголос. У викритті корупції дедалі частіше, окрім Національного Антикорупційного бюро та Спеціалізованої Антикорупційної Прокуратури, беруть участь журналісти, активісти та небайдужі громадяни [4, с. 118–119].

Якщо говорити про ефективні шляхи протидії корупційним правопорушенням, то тут основне місце займають спеціальні правоохоронні органи, які спрямовані на розкриття та протидію корупційним правопорушенням.

Спираючись на закордонний досвід, можна зрозуміти, що найменш корумпованими державами визнаються ті, у котрих створено незалежні спеціалізовані органи, основне завдання яких полягає в боротьбі з корупцією.

Щодо України, то відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», суб'єктами, які уповноважені регулювати питання корупції, є: органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [3].

Позитивним із точки зору покарання за корупційні правопорушення є створення в 2018 році Вищого антикорупційного суду України, який безпосередньо розглядає окремі категорії справ корупційних правопорушень.

Для того, щоб зменшити кількість корупційних правопорушень, насамперед, необхідно узгодити з вимогами країн Європейського Союзу чинне законодавство. На окрему увагу заслуговує забезпечення прозорості та гласності у всіх аспектах діяльності суб'єктів, які можуть вчиняти корупційні правопорушення.

Це стосується відкритої процедури конкурсу прийняття на посаду, також найму та просування по службі, адже велику кількість неправомірної вигоди вчиняють саме при бажанні влаштуватись на роботу або ж отримання вищої за рангом займаної посади. Нині ми можемо спостерігати велику кількість працівників вищих навчальних закладів, які відмінно навчались, та яким просто не має місця в роботі по спеціальності, адже перемагають бюрократизм, сімейні та родинні відносини, які допомагають обійти всі конкурси та отримати посаду.

Також валову частину корумпованих злочинів відіграють недобросовісні державні закупівлі. Для того, аби їх уникнути, необхідно забезпечити їх прозорість та відкритість.

Наша країна зробила великий крок на шляху до вирішення цього питання, шляхом запровадження електронної системи ProZorro, де працювала система, яка автоматично шукає підозрілі закупівлі і надсилає їх на опрацювання Держаудитслужбі.

Разом із тим варто зазначити, що на моніторинговий портал DOZORRO було запущено штучний інтелект, який допомагає виявляти потенційну «зраду» в публічних закупівлях і підвищує ефективність роботи моніторів-експертів [5, с. 7].

Кожен громадянин у процесі свого життя безпосередньо чи опосередковано стикається з питанням корупції. І ось саме для того, аби зменшити корупційні правопорушення, державі необхідно з свого боку заохотити людей розповідати про це правопорушення, популяризувати діяльність викривачів корупційних злочинів. Станом на сьогодні дуже мало громадян звертаються в органи поліції чи суду, аби заявити про те, що їх спонукали до неправомірної вигоди, адже впевнені в тому, що винних і так не буде покарано. Нині одним із найефективніших способів захисту порушених прав є звернення та розголос цієї справи в засобах масової інформації, адже лише після того, коли справа взята під громадський контроль, уповноважені на це органи беруться її розслідувати.

Основними проблемами того, що корупційні злочини залишаються безкарними, насамперед, є такі: люди бояться захищати свої права через недостатню правову обізнаність та недовіру

до судових органів, у судових органах корупція також процвітає, а отже, на справедливе рішення суду громадяни не сподіваються. Також вони дуже переживають за свою безпеку, бояться залишитись без роботи, бути жертвою фізичної розправи чи психологічного тиску.

Безпосередньо для осіб, які б хотіли повідомити про корупцію, створена спеціальна копка на сайті «Де корупція», скориставшись якою, можна повідомити про корупцію [6, с. 37–38].

Також позитивною динамікою позначається те, що нині в соціальних мережах активно публікуються у формі яскравих зображень інструкції, які регламентують порядок дій у процесі виявлення корупціонерів. Свідоме суспільство проявляє більшу увагу до самоосвіти, підвищує правову обізнаність та починає протистояти і виносити на загальний розсуд ситуації, пов'язані з корупцією.

Громадянам треба сприяти у викритті правопорушників, надихати їх грошовими винагородами. Станом на сьогодні є дві моделі заохочення викривачів корупціонерів: американська та європейська. Американська модель передбачає те, що та особа, яка виявила порушника, може претендувати на відсоток від тих збитків, яких могла б зазнати держава внаслідок реалізації злочинного задуму.

Європейська ж модель говорить про те, що виявляти та сприяти розслідуванню злочинів – це обов'язок кожного свідомого громадянина, який він має вчиняти безкорисливо, але з огляду на реалії нашого життя можна зробити висновок, що нашому суспільстві підходила б американська модель заохочення [7].

Великим кроком на шляху до подолання корупції можна вважати прийняти Президентом України Указ «Про стратегію сталого розвитку «Україна–2020». Тут саме антикорупційна реформа представлена як пріоритетна, має за мету вагоме зменшення корупції в Україні, а також фінансових втрат, які держава зазнає через корупцію, підвищення довіри з боку суспільства та міжнародних партнерів, а також суттєве зменшення позицій у міжнародних рейтингах, котрі моніторять корупцію в різних країнах [8].

Реформа у сфері корупції передбачає прозорість і відкритість із боку органів державної влади, що виявляється в декларуванні майнових станів та доходів державних службовців, перевірку доброчесності, вільний доступ до декларацій, популяризацію безготівкового розрахунку, а також заборону розрахунку будь-яким іншим способом, окрім грошового.

Також одним із завдань антикорупційної реформи є реформування державної служби, заохочення громадян до створення громадських організацій, посилення відповідальності за корупційні правопорушення [9, с. 13–14].

Міжнародна спільнота проголосила такими, що зазнали позитивних змін у зв'язку зі здійсненням антикорупційної реформи, такі країни, як Сінгапур та Польща. Ці країни використовували такі напрями протидії корупції, як зменшення передумов корупції, підвищення соціальної ціни державної служби, тобто престиж, соціальна забезпеченість, і збільшення ризику вчинення корупційного діяння. Саме на ці напрями подолання корупції і варто спиратися нашій країні, аби змінити корупційну ситуацію.

Висновки. Отже, проаналізувавши вище написане, можемо дійти висновку, що питання корупції в Україні залишається актуальним, проте в останні роки спостерігається позитивна динаміка в боротьбі з нею.

Причинами корупційних правопорушень у нашій державі можна визначати тіньбову економіку та недобросовісну конкуренцію, аморальність службових осіб, бажання незаконно збагатись, відсутність чіткого контролю та притягнення до відповідальності корупціонерів, надання незаконних переваг певним особам під час прийняття на роботу та державних закупівель, а також недовіру суспільства до органів правосуддя.

Найбільше корупційних злочинів вчиняються у сфері державних закупівель, під час прийняття на роботу, визначення податкових пільг, купівлі та продажу землі, сировини, об'єктів за цінами, які нижчі за реальні ринкові, приватизації, а також просування по службі.

Наша країна знаходиться на шляху до становлення країни європейського зразка, а отже, подолання корупції є пріоритетним напрямом. Можна виділити основні шляхи подолання корупційних правопорушень:

- реформування правоохоронних, судових органів;
- відкритість на прозорість діяльності осіб, на яких поширюється законодавство про корупцію;
- посилення відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;
- залучення громадян до створення громадських організацій, які сприяють виявленню корупціонерів;

- суспільний розголос корупційних справ та притягнення до відповідальності корупціонерів, справи яких і досі залишаються без вироку;
- застосування та повноцінне введення в дію антикорупційної реформи «Україна-2020».

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І. Корупція: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства. Київ : Парлам. вид-во, 2015. 256 с.
2. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ : КНТ, 2014. 368 с.
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата оновлення 18.02.2020)
4. Мовчан А.В. Актуальні проблеми протидії корупції. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 1. С. 116–119.
5. Знизити рівень корупції. Київ : Річний звіт Трансперенсі Інтернешнл Україна, 2018. С. 7–10.
6. Костецький М. Залучення до боротьби з Корупцією. Робота з викривачами. Київ : Розбудова спроможності громадських організацій у регіонах, 2019. С. 37–39.
7. Ефективність запобігання та протидії корупції в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2015/02/blog-post.html> (дата звернення 18.02.2020).
8. Про стратегію сталого розвитку «Україна 2020» : Указ Президента України від 2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 18.02.2020).
9. Литвиненко В.І., Пригунов П.Я. Концепція адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні: наук.-аналіт. доп. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2016. 89 с.

УДК 340.113:004.056

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-1.24>

ВЕСЕЛОВА Л.Ю.

**ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ У СИСТЕМІ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ**

У статті розкривається проблема понятійно-термінологічного апарату у системі адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки. Розглядаються різні підходи та погляди на досліджувану тематику різних вітчизняних вчених. Аналізується зміст нормативно-правових актів, які стосуються сфери забезпечення кібербезпеки, в аспекті їх понятійно-термінологічного наповнення та узгодження між собою. Акцентується увага на тому, що законодавча неврегульованість кібернетичного простору викликає занепокоєність багатьох вчених і практиків. Особливо це стосується відсутності правових норм, що сприяють підвищенню відповідальності провайдерів і власників сайтів за розміщення недостовірної та свідомо шкідливої інформації (у вигляді встановлення відповідних заходів відповідальності), а також закріплюють механізм впливу на недобросовісних суб'єктів правовідносин у кіберсфері. З аналізу наукових праць фахівців з означеної проблематики, вивчення правової регламентації забезпечення кібербезпеки робиться висновок, що національна безпека України істотно залежить від забезпечення кібербезпеки. Зазначається, що у сфері кібербезпеки є низка проблем, які не можуть бути повноцінно вирішені традиційними засобами та на які слід звернути увагу суспільству та відповідним державним органам. Масштабні кіберзлочини, що зачіпають усі сторони життя суспільства, в основі яких лежать новітні методи здійснення кібератак, а

© ВЕСЕЛОВА Л.Ю. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративної діяльності поліції (Одеський державний університет внутрішніх справ)